

Forslag

til

Lov om fregatten Jylland.

Fremsat den 28. februar 1964 af *Poul Hansen (Grenå), Anders Andersen, Gorrsen, Asger Jensen, Poul Nilsson og Sinnbeck.*

§ 1. Ministeren for kulturelle anliggender bemyndiges til at overdrage fregatten Jylland til en selvejende institution, hvis vedtægter er godkendt af ministeren.

Stk. 2. Den selvejende institution forestår restaurering og konservering af fregatten Jylland under rigsantikvarens tilsyn.

§ 2. Ministeren for kulturelle anliggender bemyndiges til at stille indtil 1½ mill. kr.

til rådighed for den i § 1 nævnte selvejende institution til restaurering og konservering af fregatten Jylland.

Stk. 2. Statens tilskud må på intet tidspunkt overstige det beløb, der efter lovens ikrafttræden tilvejebringes ved tilskud fra private eller på anden måde.

§ 3. Denne lov træder i kraft 1. april 1964.

Bemærkninger til lovforslaget.

I den offentlige debat har man i en årrække drøftet mulighederne for at restaurere og bevare fregatten Jylland. Spørgsmålet har hidtil ikke fundet sin endelige afgørelse.

Fra interesserede kredse i befolkningen har der været udfoldet mange anstrengelser for at bevare fregatten, og ret betydelige midler er i dette øjemed blevet tilvejebragt fra privat side ved indsamlinger, mærkatsalg og lignende.

Det har dog ikke været muligt at imødegå et langsomt fremadskridende forfald, og en afgørelse om fregattens fremtid bliver stadig mere påtrængende. Fregatten kan ikke fortsat henligge i Ebeltoft havn, uden at der fra statens side træffes bestemmelse om, hvorvidt man vil medvirke til en bevaringsaktion.

I erkendelse heraf og under hensyn til de uomtvistelige kulturhistoriske værdier, der er knyttet til fregatten Jylland, fremsættes nærværende forslag til afgørelse af lovgivningsmagten.

Fregatten Jylland, der blev søsat i 1860 som et af de sidste større orlogsskibe bygget helt af træ, deltog i søslaget ved Helgoland den 9. maj 1864, og gennemførte i de følgende år i alt 16 større togter, heraf 2 kongetogter. I 1892 udgik „Jylland“ af aktiv tjeneste og anvendtes som kaserneskip indtil 1908, da den udrangeredes og solgtes til ophugning i Tyskland. Samme år blev den købt tilbage for private midler i forbindelse med dannelsen af den første komité til Fregatten Jyllands bevarelse. 1912-25 ejedes den af grosserer E. Schou, Palsgaard ved Juelsminde, ved hvis død marineministeriet påny overtog fregatten. Efter en hovedreparation 1928-30, delvis finansieret af privat indsamlede midler, afgav den daværende marineminister i 1934 en erklæring, hvori marineministeriet erklærede sig villigt til at medvirke til fregattens bevarelse i et tidsrum af 50 år fra hovedreparationen at regne, medmindre uforudsete ekstraordinære omstændigheder indtraf. Det var en forudsætning for marineministe-

riet, at hovedreparationen kunne sikre skibet i 50 år. I de følgende år tjente fregatten som logiskib bl. a. for provinsens skolebørn. I 1951 blev fregatten lukket hovedsagelig på grund af råd.

I 1952 dannedes „Fællesudvalget til fregatten Jyllands bevarelse“ for at samle alle interesserede foreninger i et samarbejde. Den daværende direktør for Nationalmuseet, professor dr. phil. Johs. Brøndsted, gik stærkt ind for, at man burde bevare fregatten såvel af nationale som af kulturhistoriske grunde.

I september 1960 bugseredes fregatten fra Holmen til Ebeltoft på initiativ af Fællesudvalget.

Forinden havde der været ført forhandlinger mellem forsvarsministeriet og undervisningsministeriet om en eventuel henlæggelse af fregatten under Nationalmuseet. Der opnåedes imidlertid ikke enighed herom.

Forsvarsministeriet tillod herefter, at fregatten overførtes til Ebeltoft, men overlod ansvaret for bugsering, fremtidig vedligeholdelse og restaurering til Fællesudvalget.

Fællesudvalget har fra privat side gennem landslotteri, mærkatsalg og på anden måde indsamlet 7-800.000 kr., der er anvendt til at standse fregattens fremadskridende forfald. Endvidere har offentligheden siden 1. maj 1961 haft adgang til skibet mod entré, hvorved en betydelig publikumsinteresse har manifesteret sig.

På foranledning af en ansøgning om statsstøtte nedsattes i 1961 et teknisk-historisk arbejdsudvalg med rigsantikvaren, professor, dr. phil. P. V. Glob som formand, med det formål at fremskaffe objektive oplysninger om fregattens tilstand og udgifterne ved en restaurering. I juni 1962 afgav udvalget en betænkning, der indeholdt 3 forslag til restaurering. Forslagene har følgende indhold:

Forslag 1: Udgift 6,5 mill. kr., hvortil kommer udgifter til maskineri, artilleri og aptering, samt dokning.

Forslag 2: Udgift 5,4 mill. kr. excl. maskineri, artilleri og aptering.

Forslag 3: Udgift 2,5 mill. kr.

ad forslag 1 og 2: Efter forslag 1 og 2 bliver fregatten fuldstændig rekonstrueret i skrog og rigning. 75 pct. af træet eller 945 m³ tømmer i skroget udskiftes, 25-50 m³ tømmer i stævnene udskiftes. Smede-, maler- og konserveringsarbejder udføres. Forslag 1 og 2 er næsten identiske, idet de kun adskiller sig fra hinanden ved, at fregatten efter forslag 1 doksættes og får stævnene udskiftet helt ned til kølen. Efter forslag 2 undlades doksætningen,

og kun den del af stævnen, der befinder sig over vandlinjen, udskiftes.

Udgifterne til dokning efter forslag 1 kan kun anslås. Til etablering af dok i et lignende tilfælde i udlandet medgik 3,2 mill. kr., men såfremt dokning kan etableres ved et eksisterende værft, må det antages, at udgifterne kan begrænses til nogle hundrede tusinde kroner.

ad forslag 3: Ved dette forslag foretages en nødtørftig restaurering og en grundig konservering, således at fregatten, hvis ikke uforudsete omstændigheder indtræffer, kan bevares en årrække med et årligt vedligeholdelsesbeløb på 100-200.000 kr. Efter forslag 3 sker en udskiftning af ca. 455 m³ tømmer i skroget, en foreløbig rekonstruktion af den stående rig samt diverse smede-, maler- og konserveringsarbejder.

Rigsantikvaren og udvalgets flertal mente, at kun en løsning efter forslag 1 ville være fuldt tilfredsstillende, og i tilslutning hertil udtalte rigsantikvaren, at det måtte være en betingelse for Nationalmuseets overtagelse af ansvaret for Jyllands bevaring, at restaureringen udførtes efter dette forslag.

Betænkningen indeholdt supplerende bemærkninger fra to af udvalgets medlemmer, nemlig fra 1) repræsentanten for et skibskonsulentfirma og 2) professoren i plantepatologi ved Landbohøjskolen, som udtalte, at en løsning efter forslag 3 måtte anses for tilfredsstillende og forsvarlig. Skibskonsulentfirmaet udtalte, at fregatten herefter ville være sikret inden for en periode af 25-50 år med et vedligeholdelsesbudget på 100-200.000 kr. årlig.

Forsvarsministeriet, der har haft betænkningen til udtalelse, har erklæret, at det ikke ser sig i stand til at stille midler til rådighed til istandsættelse af fregatten.

På grundlag af det foreliggende materiale og de fremførte synspunkter må det erkendes, at en istandsættelse af fregatten ikke vil have større videnskabelig betydning. Men det må heroverfor fremhæves, at en fuldstændig istandsat fregat vil være et enestående kulturhistorisk mindesmærke — et symbol på flådens liv og traditioner og et vidnesbyrd om en svunden tids fremragende skibsbygningsarbejde.

På denne baggrund og i betragtning af de fra privat side gennem mange år udfoldede bestræbelser må det findes rigtigt, at staten medvirker økonomisk til en bevaring og restaurering af fregatten under forudsætning af, at de interesserede kredse fortsat vil forestå restaureringsarbejdet og tilvejebringe private midler hertil.

Med nærværende lovforslag tilsigtes en ordning, hvorved staten principielt yder et tilskud til restaureringen i takt med tilvejebringelsen af private midler, idet det herved sikres, at en restaurering kun gennemføres, såfremt det gennem de privat indsamlede midler tilkendes gives, at der i offentligheden er den tilstrækkelige interesse herfor.

Da en istandsættelse og konservering af fregatten efter forslag 3 vil kunne danne grundlag for en senere videreførelse af restaureringen, og da de til udvalgsbetænkningen afgivne særudtalelser fra specielt sagkyndige anser forslag 3 som forsvarligt og tilstrækkeligt, finder forslagsstillerne, at en løsning foreløbig må kunne gennemføres i overensstemmelse med dette forslag.

Det bemærkes, at de fra privat side foreliggende bevaringsplaner arbejder med en løsning, der i hovedtræk svarer til betænkningens forslag 3.

Under hensyn til sagens hele karakter, herunder restaureringens økonomiske omfang, findes det hensigtsmæssigt at forelægge sagen i form af et lovforslag for folketinget.

Til § 1.

Ved denne bestemmelse gives der ministeren for kulturelle anliggender bemyndigelse til på statens vegne at overdrage fregatten Jylland til en selvejende institution, som skal forestå restaurering og konservering af fregatten.

Bemyndigelsen til at foretage overdragelsen foreslås tillagt ministeren for kulturelle anliggender, da bevaringen af fregatten må anses for at være en opgave af udpræget kulturhistorisk karakter.

Ifølge forslaget kan overdragelse kun ske til en selvejende institution, hvis vedtægter er godkendt af ministeren for kulturelle anliggender. Herved sikres, at overdragelsen ikke finder sted, førend rimelige garantier med hensyn til restaureringens gennemførelse foreligger. Vedtægterne må endvidere indeholde en bestemmelse om, at ministeren kan tilbagekalde godkendelsen, såfremt den selvejende institution opløses eller i øvrigt standser sin virksomhed. I dette tilfælde træffer ministeren for kulturelle anliggender efter sagens forudgående forelæggelse for finansudvalget bestemmelse om, hvorledes der da skal forholdes med fregatten.

I vedtægterne må også indsættes de nødvendige

bestemmelser om regnskabsafleggelse, årlige indberetninger, der bl. a. må tjene som grundlag for ansøgning om statstilskud.

Lovforslaget peger ikke på nogen bestemt institution til at forestå restaureringen, idet det ønskes fastslået, at ministeren er frit stillet med hensyn til meddelelse af godkendelse. Ingen af de nuværende organisationer er dannet med henblik på løsning af restaureringsopgaven i overensstemmelse med retningslinjerne i nærværende lovforslag. Man kan derfor pege på muligheden af, at de forskellige interesserede kredse vil etablere et samarbejde ved dannelsen af en selvejende institution, som lovforslaget forudsætter.

For at sikre de til fregatten knyttede kulturhistoriske værdier foreslås det i § 1, stk. 2, at tilsynet med istandsættelsen henlægges til rigsantikvaren som statens kompetente og sagkyndige instans på dette område.

Til § 2.

Bestemmelsen tilsigter en gennemførelse af forslag 3 i den ovennævnte betænkning afgivet af Nationalmuseets teknisk-historiske udvalg. Statens andel af istandsættelsesudgifterne er maksimalt til 1½ mill. kr., idet man herved har taget hensyn til forventede prisstigninger i løbet af istandsættelsesperioden, der må forventes at strække sig over en årrække. Arbejdet tænkes udført i etaper.

Statens tilskud forudsættes bevilget, efterhånden som der for ministeriet forelægges dokumentation for, at private midler er tilvejebragt til de enkelte etaper af restaureringen. De private midler kan tænkes tilvejebragt ved gaver, lotterier, mærkesalg, bidrag fra erhvervsvirksomheder, kommuner eller på anden måde.

Når der alene stilles forslag om gennemførelse af forslag 3, skyldes det — foruden økonomiske hensyn — at statens deltagelse med halvdelen af istandsættelsesudgiften efter dette forslag er tænkt som en stimulans for den private indsamlingsvirksomhed, der ikke på forhånd kan forventes at ville indbringe mere end det hertil nødvendige beløb. Den mulighed står dog fortsat åben, at de privat indsamlede midler efterhånden når et omfang, der muliggør en fuldstændig restaurering.